

HANDLINGSPLAN FOR ARBEIDET MED BARNES PSYKOSOSIALE BARNEHAGEMILJØ

ANDØY KOMMUNE

Innledning:

1.januar 2021 kom en ny barnehagelov. En av endringene i loven var innføring av kapittel VIII Psykososialt barnehagemiljø. Kapitlet inneholder tre paragrafer som gir regler for hvordan barnehagene skal jobbe for ett godt psykososialt barnehagemiljø for barna. Det skal være lav terskel for hva som anses som krenkelser av barn. Krenkelsesbegrepet beror på en helhetlig vurdering der barnets subjektive opplevelse er avgjørende.

Andøy kommunes *Handlingsplan for arbeidet med barns psykososiale barnehagemiljø* er et verktøy for alle barnehagene i kommunen i arbeidet med å forebygge og forhindre krenkende ord og handlinger mot barna i barnehagen.

Planen viser hvordan barnehagene skal arbeide med det psykososiale miljøet i barnehagen og hvilke rutiner barnehagene har i arbeidet med forebygging av krenkelser og mobbing.

Lover, hjemler og føringer barnehagen er forpliktet å jobbe ut fra

- **Barnehagelovens kap VIII stiller tydelige krav om barnehagens forpliktelser for å skape et godt psykososialt barnehagemiljø:**

§ 41 Nulltoleranse og forebyggende arbeid

Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser.

Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.

§ 42 Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt)

Alle som arbeider i barnehagen, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det.

Alle som arbeider i barnehagen, skal melde fra til barnehagens styrer dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Styreren skal melde fra til barnehageeieren i alvorlige tilfeller.

Ved mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen snarest undersøke saken.

Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen undersøke saken og så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse som barnehagen selv har satt i gang, viser at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene skal velges på grunnlag av en konkret og faglig vurdering.

Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak. I planen skal det stå

- a) hvilke problemer tiltakene skal løse*
- b) hvilke tiltak barnehagen har planlagt*
- c) når tiltakene skal gjennomføres*
- d) hvem som skal gjennomføre tiltakene*
- e) når tiltakene skal evalueres.*

§ 43 Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen krenker et barn

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold,

diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til barnehagens styrer. Styreren skal melde fra til barnehageeieren.

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at styreren i barnehagen krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende melde fra til barnehageeieren direkte.

Undersøkelser og tiltak etter § 42 tredje og fjerde ledd skal iverksettes straks.

- **Rammeplan for barnehager:**

Barnehagens ansvar for å forebygge, avdekke og håndtere krenkelser og mobbing er tydeliggjort og

konkretisert i rammeplan. Videre fremgår det av rammeplanen at: Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette. Barnehagen skal være et trygt og utfordrende sted der barna kan prøve ut ulike sider ved samspill, fellesskap og vennskap. Barna skal

få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser.

- **Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler**

I forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler § 12 fremgår det at barnehagen skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold. Dette stiller krav til barnehagenes arbeid med det psykososiale miljøet. Barnehagene må ha rutiner som aktivt fremmer et godt psykososialt miljø. Forskriften understøtter barnehagelovens formålsparagraf

- **FNs barnekonvensjon**

Flere artikler i FN sin barnekonvensjon er relevante med tanke på arbeidet mot mobbing og diskriminering. Artikkel 6 omhandler barns rett til liv og utvikling. Artikkel 12 omhandler barnets rett til å si sin mening og bli hørt i alle forhold som vedrører barnet. Barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Artikkel 16 omhandler barns rett til privatliv og ulovlige angrep mot sin ære eller omdømme. Artikkel 19 omhandler at barn skal beskyttes mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk.

Handlingsplanen skal brukes aktivt av hele personalet men styrer har det overordnede ansvaret for det psykososiale miljøet i barnehagen. Styrer og resten av personalet skal forhindre og stoppe mobbing og mobbelignende atferd når dette skjer.

Det skal være fokus på at

- det arbeides kontinuerlig, langvarig og systematisk med barnas barnehagemiljø
- barnehagen og foreldre samarbeider om det forebyggende og holdningskapende arbeidet
- tydelig ledelse er en forutsetning for å forebygge, avdekke og håndtere krenkende ord og handlinger
- alle ansatte i barnehagen har en handlingsplikt til å undersøke, varsle og gripe inn dersom de får kunnskap eller mistanke om at et barn blir utsatt for krenkende atferd
- planen evalueres hvert år

Ingen barn skal mobbe eller bli mobbet i barnehagen. Barn kommer til barnehagen med ulike forutsetninger. De kommer fra ulike typer familier med forskjellige holdninger og handlinger som har gitt barna de første erfaringene i forhold til trygghet og utrygghet. Noen barn finner seg raskt til rette, og oppnår umiddelbart god kontakt både med de andre barna

og med de voksne. Andre strever, er mer engstelige og trenger mye støtte for å bli trygge i relasjonene i barnehagen. Barns opplevelse av seg selv og sin egenverdi utvikler seg i samspill med omgivelsene. Barn som utsettes for mobbing kan fratras både livsmot og verdighet. Forskning viser også at både barn som mobber og barn som har opplevd mobbing har en forhøyet risiko for å utvikle psykiske vansker senere i livet.

Et trygt og godt barnehagemiljø uten mobbing og andre krenkelser er alltid de voksnes ansvar. De voksne må kjenne og ta ansvaret for å skape et trygt og godt vennskap, leke- og læringsmiljø i barnehagen. En trygg og god relasjon til personalet, er grunnleggende for barnets trivsel, vennskap, lek og læring. Voksne i barnehagen må derfor være opptatt av inkludering av alle barn i barnegruppen.

Samarbeid med foreldrene er sentral i arbeidet for å forebygge mobbing og skape et godt psykososialt miljø i barnehagen. Aktiv medvirkning og godt samarbeid mellom barnehage og hjem er avgjørende dersom mobbing oppstår.

Hva er krenkende adferd og mobbing

Krenkende adferd og mobbing kan oppfattes og defineres ulikt. På utdanningsdirektoratets hjemmesider blir mobbing i barnehagen beskrevet som handlinger fra voksne eller andre barn som gjør at barnet føler at det ikke hører til i fellesskapet; barn blir dyttet, slått, utestengt fra lek eller samtaler, og når barnet ikke får sitte ved siden av eller leie et annet barn.

Følgende trekk fra ulike definisjoner på mobbing

- negative, psykiske og/eller fysiske handlinger begått av en eller flere mot en annen
- den som blir utsatt for erting, plaging eller utestenging er lett tilgjengelig som en del av et fellesskap han eller hun ikke har valgt selv
- Det er ubalanse i maktforholdet slik at det er vanskelig å forsvare seg
- handlingen må ha en viss hyppighet og foregå over tid.

Mobbing skjer mellom enkeltbarn og mellom grupper av barn, men en viktig erkjennelse er at mobbing også skjer mellom voksne og at voksne mobber barn. Mobbing fra voksne kan være bevisste eller ubevisste handlinger. Voksne som mobber barn og unge skjer på ulike arenaer og kan skje i form av å overse barnet, latterliggjøre det, eller definere barnet på en negativ måte.

Det er alltid er den voksnes ansvar å skape et trygt og godt leke og læringsmiljø for alle. Et miljø der alle barn inkluderes og der alle gis en opplevelse av både å høre til og bli hørt. Da handler det om de voksnes barnesyn, om deres verdier og holdninger, og om hvordan de møter barn og foresatte.

Det finnes lite forskning om mobbing i barnehagen, men vi må alltid ta utgangspunkt i at det kan forekomme. Det kan noen ganger være vanskelig å skille mellom erting og mobbing. Erting er når barn finner på kallenavn, driver ap med hverandre og gjør ting for moro skyld. Når barn erter hverandre er de ofte mer likeverdige som parter, men erting kan utvikle seg til mobbing.

Å forhindre slike episoder fullt og helt er umulig. Det er vondt for barn å bli ertet, plaget eller utestengt fra lek, og det enkelte barns opplevelse av slike negative handlinger og opplevelser er essensiell. Der hvor barns selvfølelse krenkes ligger kimen til hensynsløshet, mobbing og manglende empati. Barns grenser for når en uskyldig erting går over til å oppleves som krenkende er subjektiv, og erting bør derfor stoppes i barnehagen.

Fellestrekk ved alle former for mobbing er at den ikke går over av seg

selv, og kan fortsette i flere år hvis ikke en voksen griper inn. Barn som er ensomme og venneløse kan bli ressursvake; fysisk, psykisk, sosialt og intellektuelt fordi de går glipp av verdifulle erfaringer en får ved å være med i sosialt samspill og lek. Det er derfor særdeles viktig at barnehagen jobber aktivt for å fremme et godt psykososialt barnehagemiljø.

Forebygging

Mobbing kan være vanskelig å oppdage og man skal være observante på endringer av barns adferd. Det kan ofte være et tegn på at noe er galt. Ved at både hjem og barnehage har et tett samarbeid og en god dialog vil det være lettere å fange opp endringer tidlig hos barnet.

Tegn på endringer i adferd, eks:

- Barnet blir redd og engstelig
- Sliter med å sove på kvelden
- Blir fort sint
- Vil ikke snakke om hvorfor ting er endret/galt
- Blir stille og «usynlig»

Lek er en viktig arena for tilegnelse av sosial kompetanse og etablering av vennskap. Barnehagen har en viktig rolle med å legge til rette for å fremme vennskap mellom barna og forsøke å fange opp slik at ingen faller utenfor fellesskapet. Vennsksrelasjoner fører til at barn i mindre grad blir utsatt for mobbing, det beskytter mot mobbing. Sosial kompetanse er en viktig del av forebygging av mobbing og annen negativ atferd, og barnehagene må arbeide målrettet med følgende tema:

- Empati og rolletaking: forstå og leve seg inn i egne og andres følelser og behov.
- Selvhevdelse: tørre å være seg selv, stå fremfor andre og stå på kravene sine.
- Selvkontroll: kunne beherske seg selv. Vise følelser, men med akseptabel adferd.
- Prosocial adferd: utføre gode handlinger for andre uten å forvente noe tilbake.

Voksenrollen

Den tydelige og omsorgsfulle voksne er modell for barns møte med andre. Når barn ikke får til lek og samspill med andre barn, trenger de hjelp av voksne. Noen barn strever mer enn andre. Relasjonen mellom barn og voksne er sentral i arbeidet mot mobbing i barnehagen. De voksnes forståelse av barn og barns atferd er grunnlaget for om voksne ser, reflekterer, handler og evaluerer egen praksis, og det er de voksnes holdninger som ligger til grunn for de handlinger som utføres.

Mobbing har dårlige vekstforhold i en barnehage der voksne stadig våger å stille kritiske og åpne spørsmål til seg selv, samtidig som de styrker alt det relasjonelle arbeidet som fremmer god lek, humor og trygghet (Ingrid Lund i *Mobbing i barnehagen*).

For å skape en barnehage fri for mobbing må barnehagen ha

- tydelige verdier og felles holdninger som praktiseres av voksne
- voksne som legger til rette for en god start for det enkelte barn (gode strategier for tilvenning, forutsigbar dagsrytme og gode rutiner for overganger mellom aktiviteter)

- voksne som systematisk observerer enkeltbarn og barnegrupper, og tilrettelegger for etablering av gode relasjoner og vennskap
- kompetente voksne som jobber systematisk med å styrke barnas sosiale kompetanse og skaper et inkluderende og vennlig barnehagemiljø
- voksne som kjenner alle barna godt og tilrettelegger aktiviteter slik at alle opplever mestring på sitt nivå
- tilstedeværende og varme voksne som viser alle barna tillit og formidler forventninger til dem på en tydelig måte, slik at barna lett kan forstå hva som er akseptabelt og hva som ikke er lov
- voksne som kan være barnas veileder i utfordrende relasjoner og situasjoner – noen ganger gå foran som et godt eksempel, andre ganger korrigere, vise, lede og veilede
- voksne som legger det fysiske miljøet til rette slik at det stimulerer til god lek
- engasjerte voksne som fokuserer på leken som en viktig arena for utvikling av sosiale ferdigheter
- voksne som har kompetanse og håndterer uønsket atferd og fremmer en positiv væremåte
- voksne som vektlegger et godt samarbeid med foreldre

Samarbeid mellom barnehage og hjem

Mobbing kan være vanskelig å oppdage og man skal være observante på endringer av barns adferd. Barnehage og hjem har et felles ansvar for at mobbing ikke får utvikle seg i barnehagen. Det forventes at foreldrene vil samarbeide med barnehagen om forebygging av mobbing og krenkende atferd. Ved at hjem og barnehage har et tett samarbeid og en god dialog vil det være lettere å fange opp endringer hos barnet tidlig.

Samarbeidet må være preget av gjensidig åpenhet og likeverd. Foreldre må derfor involveres i hvordan barnehagen jobber med barn og relasjoner og snakke om tema mobbing, krenkende atferd og forebygging av dette i foreldresamtaler og foreldremøter. Gode relasjoner bygges i den daglige kontakten men også gjennom foreldresamtaler og ulike arrangementer som barnehagen gjennomfører.

Det å bli sett, møtt, anerkjent og respektert, innebærer gjensidig forpliktelse mellom barnehage og hjem. Alle barn og foreldre skal oppleve å bli tatt på alvor av personalet. Hvis de kommer med en bekymring om at et barn blir utsatt for krenkende ord eller handlinger, skal de bli tatt på alvor. Foreldrene ser barna sine i andre settinger enn ansatte i barnehagen og partene kan på den måten utfylle hverandre.

Foreldre er barnas viktigste rollemodeller og må også reflektere hva de sier og uttrykker, når barn er til stede.

Foreldre bidrar til forebyggende arbeid ved å

- hilse på, snakke med alle barn, invitere barn med hjem, og legge til rette for nye vennskap
- snakke positivt om andre barn, foreldre, personalet og barnehagen
- melde fra til barnehagen, dersom det oppdages erting/mobbing blant barna
- gi tilbakemeldinger på barnets trivsel og opplevelser
- følge opp informasjon og ha et tett samarbeid med barnehagen

Tiltak og planer skal alltid planlegges og settes i verk i samarbeid med hjemmet. Foreldrene bør forplikte seg til et samarbeid med barnehagen, og oppdager foreldre at barnet deres utsettes for krenkelser/ mobbing eller er med på å utsette andre barn for dette forventer vi at foreldrene deler denne informasjonen med barnehagen.

Opplevelsen av om sitt barn er utsatt for krenkelser, utestenging og mobbing er subjektive og det bør derfor være lav terskel for å ta kontakt med barnehagen. På samme måte skal det være lav terskel for barnehagen å ta en prat med foresatte. Jo mer informasjon barnehagen og hjem deler med hverandre om barnets trivsel og samarbeider om eventuelle tiltak jo bedre kan barnet følges opp.

Avdekking

Mobbing og begynnende mobbeatferd kan være vanskelig å oppdage. Personalet må ha felles forståelse for hva mobbing og krenkende atferd innebærer.

Det er viktig å være observant på endringer av barns atferd. Det kan være tegn på at noe er galt. Et tett samarbeid mellom barnehage og hjem gjør det lettere å fange opp endringer i barns atferd.

Handlingsløype ved avdekking av krenkelse eller mobbing

Alle ansatte i barnehagen har en handlingsplikt som består av:

- Gjennomføre **observasjoner** for kunne fange opp bekymringer for barn
- plikt til å **gripe inn** i situasjoner ved bekymring
- plikt til å **varsle** pedagogisk leder/styrer raskt (f.eks. ved bruk av notat angående bekymring)
- plikt til å gjøre **undersøkelser** for å klargjøre saken
- Iverksette nødvendige **tiltak** for å bedre situasjonen
- **Evaluere** gjennomførte tiltak/prosessen.

Følgende er viktig for å avdekke mobbing:

- Personalet må være «tett på» barna i lek og aktiviteter for å kunne fange opp atferd som kan utvikle seg til mobbing.
- Personalet observerer og kartlegger samspill mellom barna og mellom voksne og barn.
- Personalet gjennomfører barnesamtaler med fokus på barnas trivsel – en til en eller i gruppe.
- Pedagogisk leder gjennomfører foreldresamtaler der barns trivsel, atferd og vennskap tas opp.

Barnehagens rutiner for forebygging av krenkelser og mobbing

	Oppgave	Tidspunkt	Ansvar
1	Barnehagen gjennomgår planen og drøfter : - Hva er et godt psykososialt miljø? - Hva er krenkende atferd? - Hva er terskelen for å gripe inn og hva innebærer det?	Oppstart nytt barnehageår	Styrer
2	Innformasjon om planen til alle nyansatte og vikarer	Ved ansettelse	Styrer Pedagogisk leder
3	Foreldre får informasjon om og utdelt planen	Når planen er ferdig og når barnet starter i barnehagen. Planen tas opp på foreldremøte hver høst.	Styrer Pedagogisk leder
4	Evaluering av planen og barnehagens sitt arbeid med psykososialt barnehagemiljø	Hver vår i: -Ledermøter -Personalmøter -SU	Enhetsleder Styrer

Tiltaksplan for barnehagen når krenkelser/mobbing avdekkes

Det skal skrives referat fra alle møter som angår saken.

Barnets navn:	Avdeling:
---------------	-----------

Tiltak	Ansvar	Gjennomført. Sign og dato
Den som observerer krenkelse/mobbing informerer styrer og ped.leder straks.	Den som observerer, alle	
Undersøkelser og observasjoner settes i gang umiddelbart dersom det kommer fram at et barn ikke har det bra. Tas opp i personalgruppen (avd/hele bhg) med konkret beskrivelse av hendelsen/ gjennomgang av observasjoner.	Styrer Ped.leder	
Samtale med barnet som opplever seg krenket for å få informasjon om hendelsene og gi det støtte. Viktig at personalet lar barnets eget subjektive opplevelse komme frem.	Ped.leder. Event. ansatt som står barne/barnet nærmest	
Gjennomføre foreldresamtale med foreldre til de barna som er berørt i saken. Barnehagen må legge til rette for et godt samarbeid når det gjelder tiltak som kan/bør gjøres.	Styrer Ped.leder	
Samtale med barnet/barna som krenker. Er det flere barn som krenker, snakkes det med ett barn om gangen. Hensikten med samtalen er å gi beskjed om at slik atferd er uakseptabel og må stoppe.	Ped.leder Event. ansatt som står barne/barnet nærmest	
Tiltaksplan utarbeides. På bakgrunn av undersøkelser og observasjoner lages det en tiltaksplan som legges frem for foreldrene. Planen følges opp av alleansatte.	Styrer Ped.leder Alle	
Iverksette tiltak i personalgruppen/systemnivå	Styrer Ped.leder	
Oppfølging Den krenkende atferden følges opp inntil den opphører helt. Alle involverte barn skal følges opp.	Styrer Ped.leder Alle	
Evaluerer av tiltakene etter 1-2 uker. Fungerer iverksatte tiltak? Eventuelt videreføring/justering av tiltak	Styrer Ped.leder	
Oppfølgingsamtale med foreldrene- informasjon om hvordan det går i saken. Tett dialog med foreldre inntil saken er løst	Styrer Ped.leder	
Avslutte saken, rapport skrives.	Styrer Ped.leder	

Notat- vedrørende observasjon av krenkende atferd/mobbing i barnehagen

Barnehagens navn:		Avdeling:	
Barnets navn		Fødselsdato	
Bekymring meldt til			
Bekymring meldt av			
Dato for melding			
Hvilken bekymrende atferd er observert? (stengt ute av leken, får negative kommentarer, blir dominert, slått, dyttet, herset med/latterliggjort eller annet)			
Hvordan ble bekymringen oppdaget?			
Annen fakta informasjon			

Tiltaksplan for barnet når krenkende atferd eller mobbing skjer

Utarbeides på bakgrunn av kartlagt krenkende atferd. Planen legges frem i foreldresamtale med berørte foreldre. Skjema legges i barnets mappe.

Barnehagens navn	Avdeling
Barnets navn	Dato for avdekking:
	Dato for oppstart av tiltak:

Bakgrunn for tiltak – kort beskrivelse av hendelse ut fra notat på observasjoner:

Tiltak	Ansvar	Evaluering etter 1-2 uker. Vurdering av eventuelle nye tiltak gjøres.	Dato

Sted/dato:	
Underskrift Styrer	Underskrift Pedagogisk leder

Referat fra foreldresamtale vedrørende mobbing/krenkende atferd i barnehagen

Skjema skal ligge i barnets mappe med kopi til foreldrene

Barnehagens navn:	Avdeling:
Barnets navn:	Møtedato:
Til stede på møtet:	
Fra barnehagen:	Foreldre:

Hva saken gjelder: Fremlegging av hendelsesforløp i saken	Tiltak som skal iverksettes		Ansvar
	I barnehagen	Hjemme	

Dato for oppfølgingsmøte:

Sted/dato:	
Underskrift Styrer	Underskrift Pedagogisk leder
Underskrift foresatte	Underskrift foresatte

Sluttrapport

Når saken er avsluttet skrives det en rapport som legges i barnets mappe med kopi til foreldrene.

Barnehagens navn:	Avdeling:
Barnets navn:	Dato for avdekking:
	Dato for oppstart av tiltak:
	Dato for avslutning av saken:

Tiltak som er iverksatt	Resultat

Konklusjon

Sted/dato:	
Underskrift Styrer	Underskrift Pedagogisk leder

Sjekkliste – voksnes forhold til barna

Spørsmål	Ja- alltid	Ja- ofte	Nei- sjelden	Nei- aldri
Er vi voksne anerkjennende og støttende i forhold til barns initiativ?				
Blir alle barn lagt merke til i like stor grad, uavhengig av type personlighet? (Innadvendt/ utadvendt)				
Får noen barn stadig positiv oppmerksomhet fra oss voksne – mer enn andre barn?				
Får noen barn stadig negativ oppmerksomhet fra oss voksne – mer enn andre barn?				
Kan en se at det har blitt et «mønster» i at vi voksne har lettere for å tro på noen barns forklaring på konflikter enn andre i gruppa?				
Er det noen barn i gruppa som vi voksne tar mer kontakt med - finner på flere aktiviteter med enn andre barn?				
Klarer vi å involvere alle barna i fellesskapet – f.eks. praten rundt bordet ved måltider?				
Har vi voksne større tålmodighet med enkelte barn i gruppa enn andre, når det gjelder å følge dem opp/ hjelpe dem?				
Blir noen barn raskere avbrutt/ avvist av oss voksne enn andre når de tar kontakt med oss?				
Er alle voksne bevisst på at barn ikke alltid klarer å skille spøk/ ironi? (Være forsiktig med bruk av ironi i fht. Barn som ikke forstår dette.)				

Sjekkliste - Miljøet i barnehagen

Spørsmål	Ja-alltid	Ja- oftest	Nei- sjelden	Nei- aldri
Er miljøet i vår barnehage preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse, varme og respekt?				
Er samspillet barna imellom preget av likeverdighet og veksling av hvem som bestemmer og hvem som til enhver tid får være med?				
Er det en trygg og avslappet tone preget av humor, spontanitet, oppmuntring og glede?				